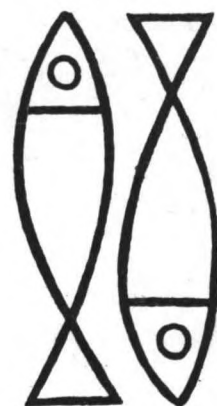

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Adres redactie: ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist

G. v. d. Brink

Toespraak gehouden voor de NCRV op maandag 30 juni

Bovenaan de ladder: Dus loopjongen

En Jezus riep hen tot Zich en zei tot hen: Gij weet, dat zij die regeerders der volken heten, heerschappij over hen voeren, en hun rijksgroten oefenen macht over hen.

Zo is het echter onder u niet.

Maar wie groot wil worden onder u, zal uw dienaar zijn; en wie onder u de eerste wil zijn, zal aller slaaf zijn.

Marcus 10 : 42, 43.

De verzameling wassen-beelden van Md. Tousseaud vormt zonder twijfel een van de wonderlijkste bezienswaardigheden van Londen.

U vindt er vorstelijke personen in staatsgewaad, beroemde politici die geschiedenis hebben gemaakt, generaals die oorlogen hebben gewonnen — of verloren —, en mensen van wetenschap.

Maar ook beruchte misdadigers, mensen die moord-in-veelvoud op hun naam hebben staan — en ze zijn omgeven door de originele attributen waarmee ze hun luguber handwerk bedreven.

WASSEN BEELDEN — maar bijna levens-echt.

Bijna...

Wat zou het een consternatie geven, wanneer die wassen beelden plotseling allemaal tot leven kwamen...

Soms zou je wensen dat de „bijbel-figuren” (en voor veel mensen zijn de bijbel-figuren óók wassen beelden geworden) tot leven kwamen.

't Zou beslist heilzaam werken, zelfs op de bijbelvertaling.

Ter illustratie lees ik u een gedeelte voor uit Marcus 10, de verzen 32 tot 45, en daarna licht ik er één zinnetje nog eens uit. Dit zinnetje: „en toen de tien dit hoorden, begonnen zij het Jacobus en Johannes kwalijk te nemen”.

Keurige woorden, keurige vertaling, keurige reportage. Maar de werkelijkheid was anders.

Twaalf discipelen — hoort u 't weer? ze hebben a.h.w. een stralenkransje rond het hoofd — maken een ordinaire ruzie. Alle twaalf.

Judas? ja. Petrus? natuurlijk. Maar Nathanael, de man zonder bedrog óók.

En Jacobus en Johannes waren de oorzaak — zelfs Johannes, de discipel, naar wie Jezus' liefde in het bijzonder uitging.

Of nee — die twee waren alleen maar de aanleiding. De eigenlijke óorzaak van de ruzie lag veel dieper. Die lag in het feit dat al deze twaalf mensen waren zoals u en ik. Mensen met een hart. Een hart waarin ruzie, haat, heerszucht en duizend andere dingen op de loer liggen. Onder andere de zucht om de eerste te zijn (of te worden) — als in het paradijs. De diepe begeerte om meer te zijn (of te worden) dan de ander.

Eerzuchtig — ieder op zijn eigen manier: de slinkse manier van Judas de dief, en de ongecompliceerde manier van Petrus haantjede-voorste.

De een wist het heel netjes te zeggen, de ander had 't hart op de tong — maar met z'n tien vielen ze op Jacobus en Johannes aan: tien tegen twee.

Toch zijn het niet die tien, die Jezus bij zich roept. Hij roept ze allemaal.

Dat is typerend voor Hem.

Hij nam nooit één groep, één partij speciaal op de korrel. Hij had ze allen op 't oog. Of ze nu Judas of Johannes heetten. Of ze 'n corrupte ambtenaar dan wel geleerd theoloog waren.

Jezus was — en is — de enige volmaakt onpartijdige. En ook de enige die recht van spreken had. De enige die zich nooit schuldig had gemaakt tegenover God en mensen. In zijn hart kwam dat niet op.

Wat die discipelen deden was Hém volledig vreemd. Hij werd niet gedreven door eerzucht, afgunst of wat ook. Zelfs de gedachte eraan was Hem vreemd.

Wel zag Hij de rampzalige gevolgen dagelijks voor zich:

in het groot: jullie weten dat de erkende vorsten van deze wereld de BAAS spelen over hun onderdanen, en hun grote mannen laten de macht die ze hebben, duidelijk voelen...

in het klein: de andere tien werden nijdig op Jacobus en Johannes...

Jezus werd dagelijks geconfronteerd met zulke dingen, zelfs in de kring van zijn meest intieme vrienden.

En Hij keek dwars door ieder heen. Door Judas de dief, en door Nathanael de man zonder bedrog.

Hij onderkende de drijfveren.

Hij liet zich niet misleiden door ogenschijnlijk nobele verontwaardiging, door welgekozen woorden. Die wogen Hem even zwaar als de woedende uitval van een Petrus.

Jezus wist wat in een mens was, schrijft Johannes, en Johannes kon het weten.

Niemand kon Jezus bedriegen door 'n schone schijn op te houden — Hij keek er doorheen.

Dat is het bijna griezelige: Jezus kent de mensen beter dan zij zich zelf kennen. Vergis u niet, zei een psycholoog eens, onze daden zijn het resultaat van heel wat uiteenlopende motieven; maar onbewust zijn wij geneigd uit die veelheid één EDEL motief naar voren te halen.

Al onze edele motieven — wat zijn ze Jezus wáárd, wat ziet Hij erin?

Met z'n tien vielen ze op Jacobus en Johannes aan.

Met z'n twaalfen worden ze op het matje geroepen.

Om te horen wat Jézus erin ziet.

In de vraag van die twee om een plaats op de eerste rang.

En in de verontwaardiging van de rest, die bang is op het tweede plan te komen.

Dít ziet, herkent Jezus als de diepste drijfveer: ze willen allemaal de eerste zijn...

Dacht u dat ze dat zelf door hadden?

Ieder moet zichzelf eens bezien door de ogen van Jezus. En zich afvragen: wat bezielt mij eigenlijk?

Niet: wat lijken we in andermans of in eigen ogen?

Maar: wat zijn we in Zijn ogen?

Dat is onthullend voor alle discipelen en partijen.

Toch moeten we op dat punt niet blijven steken.

Jezus gaat veel verder dan het aanwijzen van de drijfveren.

Hij legt een andere — Góds — norm aan.

Wat Jezus dan zegt stamt uit een andere gedachte- en leefwereld, uit een ander Koninkrijk.

Daar verliezen ónze begrippen over „hoog” en „laag”, over „eerste” en „laatste” hun zin — worden getransponeerd, schijnen paradoxaal, innerlijk tegenstrijdig: gróót worden betekent hier dienaar zijn, de eerste zijn aller sláaf wezen.

Zulke ongerijmdheden begrijpen wij pas, als we op Jezus zelf letten:

want ook de Zoon des Mensen is niet gekomen om zich te LATEN dienen maar om te dienen,

en de dienst ging zover, dat Hij zijn leven gaf als losprijs voor velen.

De meest letterlijke toepassing gaf Jezus zelf bij het laatste avondmaal. Toen niemand de eerste wilde zijn om de minste te wezen kniel-

de Hij zélf neer en waste, als de minste slaaf, de vuile voeten van zijn leerlingen. De Meester aan de voeten van de leerlingen...

Koning-zijn was voor Hém slavenwerk verrichten.

Pilatus brak zich het hoofd over die vreemde „Koning der Joden”.

Hij zou van deze koning nog veel minder begrepen hebben, als hij Jezus slavenwerk had zien doen.

Maar leven betekende voor Jezus dienen — niet heersen.

Zijn laatste „dienst” was zelfs te sterven voor anderen, voor velen.

Hij bood zijn leven als losprijs voor onze vrijheid.

Wat doen we met die vrijheid?

Gebruiken we haar om de eerste te willen zijn?

Om toe te geven aan onze — misschien goed verborgen — geldingsdrang?

Dan hebben we ons de normen van zijn rijk bepaald nog niet eigen gemaakt. 't Moet zichtbaar worden, dat in Gods rijk andere nor-

men gelden dan de voor ons vanzelfsprekende.

Weet u wie voor God de meest opvallende mensen zijn?

Zij die het minst opvallen.

De „stillen in den lande”.

De mensen, waaraan iedereen voorbijloopt, maar die zelf niemand voorbijlopen die hulp nodig heeft.

Mensen die Gods liefde in het hart dragen, en daarom nooit zich te hoog achten om — letterlijk of figuurlijk — vuile handen te maken.

Zo zijn de rangen en standen in Gods Koninkrijk.

Dát is Gods „gouden standaard”.

Anders gezegd: wie in dit rijk de hoogste sport van de ladder bereikt, zet zich niet breeduit in een directeurszetel, maar wordt manasje van alles, loopjongen van iedereen.

Alleen wie zover durft te gaan, heeft het recht zich naar Christus te noemen: christen.

En pas als ieder zo zichzelf wegcijfert, wordt de wereld weer wat zij had moeten zijn: een paradijs.

confessie en van andere geloofsgemeenschappen, die tegen de moderne existentiëletheologie willen vasthouden aan de Bijbel als het Woord van God: daartegen mag de kerk en mogen allen, die van de kerk zijn, niet zwijgen, maar zijn ze tot spreken geroepen, tot belijden. En het is net als in 1933 en volgende jaren: het is niet genoeg een aantal belijdenisgeschriften te hebben, het is zaak de goede belijdenis, de waarheid van de Schriften met hart en mond te belijden. Dát bedoelde men in Duitsland in de jaren '30 toen men weigerde zich belijdenis kerk te noemen, maar zich presenteerde als de belijdende kerk. Dat kwam niet voort uit enige minachting voor de belijdenis. Integendeel. Mannen als dr. Hesse en lic. Klugkist Hesse, de eerste destijds moderator van de Gereformeerde Bond voor Duitsland, beiden docent aan de Theologische School voor de Bekenende Kirche te Elberfeld, waren vurige voorstanders van de Heidelbergse Catechismus; een man als dr. Peter Brunner was van harte lutheraan en stak dat niet onder stoelen of banken: van hem hoorde ik op seminarie-colleges een vurige verdediging van de lutherse avondmaalsleer. Het verhinderde deze mannen niet schouder aan schouder te staan aan het hoofdfront, tegen de D.C., de 'Duitse Christenen'.

Hoe beducht deze broeders waren voor strijd over deze belijdeniskwestie tussen Lutherse en Gereformeerden — ze negeerden ze niet! — zonder te belijden tegen de geestelijke vijand van de tijd, bleek herhaaldelijk. Ze keerden zich fel tegen de mensen, die (vooral in lutherse kring!) vanwege hun eigen geaarde belijdenis verklaarden niet met mannen van andere (in dit geval de gereformeerde) confessie te kunnen samenwerken. Ze hadden daarmee tegelijk een prachtig alibi voor hun afwezigheid in de goede strijd. Vanwege hun belijdenis beléden ze niet!

En hoe bevreesd ze waren de zaak van de léér van Christus te doen begraven onder orde- en organisatiekwesties bleek op de synode van Barmen-Klinghelhol in 1936. Op die synode waren twee nederlanders: de bekende ds. F. Dresselhuys en ik. De eerste sprak de synode hartelijk toe en liet blijken zeer goed te verstaan waarom het ging: om het Woord Gods. En dat werd hem door de synodebroeders met grote dank afgenomen. De praeses, dr. D. Hesse, zei in zijn dankwoord dat de duitse broeders menigmaal waren begroet door de alliantie „holding the presbyterian system”, de presbyteriale alliantie (destijds ook in ons land niet onbekend!). Maar dat het nooit helemaal duidelijk werd wat er nu achter dat presbyteriaanse systeem van kerkregering aan substantie van léér school.

Welnu: onlangs heeft de bekende dr. Walter Künneth uitgesproken dat de kerk opnieuw 'in statu confessionis' is. Ditmaal zijn allen, die van de (ene heilige algemene christelijke) kerk zijn, geroepen bij alle onderlinge

G. VISEE

verschillen, niet meer te zwijgen, maar te spréken: te belijden tegenover het nieuwe modernisme. Deze beweging kreeg gestalte in de Belijdenisbeweging: „Kein anderes Evangelium”.

De noodklok

De noodklok moet worden geluid en wordt geluid. Dat moet gebeuren als de nood er is en dijkdoorbraak dreigt. Er zijn helaas, ook in de kerk, mensen, die altijd naar het trouw van de noodklok grijpen. Ze zijn altijd in staat van alarm. Dat is een gevaarlijke zaak. Dat houdt niemand vol: dan gaan niet slechts de dwaze maar ook de wijze meisjes in slaap. Als men reeds bij helder, zegge bij heilig weer de noodklok luidt gelooft op de duur niemand meer dat er bij het kleppen van de noodklok écht nood is.

Thans echter is er nood.

We denken daarbij niet aan een kerkelijke, laat staan een kerkistische noodtoestand. Dat

KERKELIJK Leven

I

„IN STATU CONFSSIONIS”

Zo onbekend als de hierboven staande uitdrukking in het nederlands kerkelijk taalgebied is, zo gebruikelijk is ze bij onze kerkelijke Oosterburen. In de dertiger jaren, toen Hitler via zijn handlanger, de door hem gecreëerde rijksbisschop Müller, trachtte de duitse evangelische kerk gelijk te schakelen en de behulpzame „Duitse Christenen” poogden deze organisatorische gelijkenschakeling voor te bereiden door een brug te slaan tussen de christelijke leer en de nationaal-socialistische wereldbeschouwing à la Alfred Rosenberg — werd de kerk in Duitsland, gereformeerd of luthers, op één keer wakker geschud. Men begreep: het gaat thans niet om bij-, doch om hoofdzaken; niet over punten en meningen, waarover we in de kerk tegenover elkaar in Christus tolerand moeten zijn, elkaanders zwakheden moeten dragen, maar het gaat hier om 'articuli stantis et cadentis ecclesiae', artikelen waarmede de kerk staat of valt. Het zijn zaken, die de kerk en elke ambtsdrager, die op de lutherse of gereformeerde belijdenis (de Augustana en Formula Concordiae bij de luthersen; de Heidelbergse catechismus bij de Gereformeerden) zijn ambtseed heeft afgelegd, niet meer over hun kant mogen laten gaan, maar het gaat om de fundamenten. En daarover mag niemand zwijgen. Hier is tolerantie tegenover mensen verraad tegenover God en zijn Gezalfde. Hier is spreken, belijden plicht „ook al ware het dat de placaten der magistraten en prinsen daartegen waren of dat er de dood of enige lichamelijke straf aan hing.”

En dát bedoelde men nu, wanneer men zei dat de kerk 'in statu confessionis' was.

Een ordekwesitie?

De Duitse Christenen onder leiding van hun bisschop Müller (die overigens nooit voet aan de grond gekregen heeft!) trachtten van de hele zaak een ordekwesitie te maken. Zoals men dat als het om de leer van Christus gaat in alle landen en in alle tijden tot op heden toe getracht heeft. Men zei: het is slechts een kwesitie van reorganisatie. De vele duitse landskerken moeten één duitse evangelische rijkskerk worden. Straks ook de roomse kerk erbij. En in de grote aktie zouden natuurlijk tal van kleine kerkelijke instituten, sekten, godsdienstige genootschappen enzovoorts in die nieuwe éne duitse rijkskerk worden ingeorganiseerd worden. Het heette: Eén volk,

één rijk, één Führer. Daar moest bij komen: één kerk. Niet dat de nazi's bij die éne kerk belang hadden. Ze moest worden in-georganiseerd om op de duur te verdwijnen.

Maar de getrouwe broeders traptten er niet in.

Het is met name Karl Barth geweest die scherp en duidelijk heeft gezien dat het maar niet een ordekwesitie, maar een zaak van de léér der kerk gold. Namelijk of God zich enkel en alleen in de Here Jezus Christus geopenbaard heeft en enkel en alleen in Hem en door Hem gekend wordt, dan wel of God behalve in en door Hem óók nog kenbaar is en zich geopenbaard heeft in de geschiedenis, bijvoorbeeld in de nationaal-socialistische revolutie en in de „van God gezonden Führer Adolf Hitler”.

De broeders zeiden: Neen!

Wij kennen — dát was de kern van de belijdenis van de synode van Barmen 1934 — God alléén uit het éne Woord Gods der heilige Schrift, Jezus Christus.

En het is en blijft de onvergetelijke verdienste van Karl Barth dat hij op dit punt toen onverzettelijk is geweest. Zelfs al brengt men de typisch Barth'se theologische achtergronden in rekening — die Barmer stellingen waren toen en dáár een rechte belijdenis.

Zo moest er gesproken.

En zo is er gesproken.

Omdat — zoals het toen terecht heette — de kerk 'in statu confessionis' was. ¹⁾

Thans

„In statu confessionis” — dat is opnieuw het parool in de D.E.K., de Deutsche Evangelische Kirche, van lutherse en gereformeerde

¹⁾ Het is onze bedoeling niet in dit verband op de duitse kerkstrijd nader in te gaan. Daarover verschijnt straks een werk dat tevens als dissertatie voor de doctorstitel zal gelden. De promotor is prof. dr. Ernst Wolff, de hoogleraar van de Universiteit van Göttingen in de kerkgeschiedenis en destijds aan de Theologische School van de Belijdende Kerk te Wuppertal. De promovendus is de voor deze studie vrijgemaakte en geëmeriteerde predikant Werner Koch, een van de eerste slachtoffers van het Nazi-systeem: hij verschaftte aan de schrijver van het eerste in het buitenland verschenen boek over de duitse kerkstrijd 'Der Kampf der evangelischen Kirche in Deutschland', dr. Arthur Frey, de nodige gegevens, werd ontdekt en was een van de allereersten, die zijn predikantschap moest boeten met enige jaren concentratiekamp.

is, binnen meerdere kerkgemeenschappen, al erg genoeg. Zo'n nood is er bij ons: een kerkelijke partij die naar de macht greep. Ze is er onder de synodalen met hun linker- en rechtervleugel: zien hoe dat eens vliegen zal. De spanningen ontbreken in de christelijke gereformeerde kerken niet: in bepaalde gemeenten (ik ga niet af op geruchten, doch spreek uit ervaring) is een bepaald mysticisme nog springlevend. Maar hier en ginds zijn dat spanningen, moeiten, strijd binnen een bepaald institutioneel kerkverband. Zelfs bij Rome ontbreekt het niet. Daar is ook alles aan het veranderen (behalve brood en wijn, om met Karl Barth te spreken.) Maar ten dele zijn dat binnendijkse stormen. Wat er b.v. in de vrijgemaakte kerken aan twist tegen broeders gaande is ráákt geen enkele andere christelijke gemeenschap in Nederland. Maar er is ook een strijd gaande of er komt ook een strijd op gang, die dwars door alle kerken heen gaat.

Een strijd niet om wat op het fundament gebouwd wordt.

Maar om het fundament zelf.

Om de leer van Christus.

Om wat Christus en zijn apostelen ons geleerd hebben, ons bevolen hebben te geloven, ons geboden hebben te doen.

Dáárop doet de Boze vandaag zijn aanval.

Ook, juist binnen de kerken.

Op vele kansels.

In vele catechisatiekamers.

Om niet te vergeten: op vele christelijke scholen.

En tegenover dat moderne 'existentialisme' in velerlei — linkser en rechter — variaties dient onze aandacht gericht te zijn.

We moesten de Open Brief en de kwalijke reacties daarop maar zo veel doenlijk is vergeten.

Dáár ligt het gevaar voor de toekomst niet.

We moeten het hoofdfront in de gaten houden.

De betrouwbaarheid van het Woord Gods van de Heilige Schrift, de feitelijkheid van de heilsfeiten.

Zonder te vluchten in conservatisme.

Geen kampioenen voor de oude vertaling, de oude psalmberijming, de oude liturgische formulieren (zonder nochtans de substantie daarvan los te laten!) en zonder laudatores temporis acti, lofzeggars van het verleden te worden.

Maar om bij het oude Woord Gods en het eeuwig evangelie met onze jeugd, ook onze studerende jeugd, moderne mensen te zijn: kinderen van het hemelse Jeruzalem en mensen die naar het jaar 2000 op weg zijn.

En dat met allen die eenzelfde kostbaar geloof verkregen hebben.

Aan deze dingen hopen we in de toekomst aandacht te besteden.

In statu confessionis.

—0—

DE KERK UITLOPEN ?

Een enkele 'vriend en broeder' stelde mij de vraag: „Wat moet ik doen?” D.w.z. doen onder de synodocratie van Hoogeveen? En er waren ook 'vrienden en broeders' in de synodale kerken, bezwaard of/en verontrust, die met dezelfde vraag zitten.

Om antwoord gevraagd geven we antwoord.

Dat van Paulus. Die schrijft van de beheerders van de geheimenissen Gods: dat zij getrouw moeten zijn. I Cor. 4 : 2. Zó getrouw dat zij niet bestaan kunnen in het oordeel van mensen, maar in het oordeel van Góð. En daarbij heeft ieder te bedenken dat de Here Jezus straks ieders meest heimelijke beweegredenen (vrouw en kind en geld en eer van mensen enzovoort) aan het licht zal brengen.

In de tweede plaats: je moet nooit met een aantal gelijkgezinde en gelijkgestemde zielen er tussen uittrekken. Doet men dat, dan krijgt men wel (zo lang het duurt) een prettige club, maar niet de kerk. Dat brengt wel zo lang het duurt verlichting. Je bent van de spanning af. Doch dat is slechts een tijdelijke psychische verlichting, maar niet een Geestelijke oplossing, verlossing.

In de derde plaats denken aan wat op de vrijmakingsvergadering van 14 augustus 1944 K.S. zei: Nooit met een dolle kop de kerk

uitlopen. Wij zeggen erbij: ook niet met een of andere acte.

Dus: Blijf zitten waar je zit en verroer je niet?

Ook dat niet.

Ieder, al dan niet onder de Hoogeveense synodocratie, moet duidelijk zijn.

Onduidelijkheid is onchristelijk.

Onrecht is onrecht.

En moet naar Jesaja 59 bij de naam worden genoemd: „Er is niemand” — zo klaagt de Here — „die voor de gerechtigheid roept en die voor de waarheid in het gericht zich begeeft”.

„Komt de bedrukten te hulp”.

Schaamt u niet voor degenen, die smaadheid lijden om Christus' en om der gerechtigheid wil.

En nóóit zegge iemand, wel niet getrouw, doch zetelvast tot in de dood: Ze krijgen er mij nooit uit. J'y suis, j'y reste. Ik ben er en ik blijf er. Wie zó zijn pensioen haalt heeft straks als de Here komt zijn loon al te pakken. Niemand make zich zorg: als hij getrouw is zal men hem als hij niet uit de synagoge gaat wel uit de synagoge werpen.

Het Huis des Vaders is nog steeds een moordenaarshol.

En voor ons allemaal geldt — uitgeworpen, bedreigd, verdrukt: werpt al uw bekommernis op Hem, want Hij zorgt voor u.

Wij behoeven onze weg niet te maken. We moeten onze weg op de Here wentelen. En dat kost al inspanning genoeg.

Geschorst wegens staking en woordbreuk

(Voorlopig slot)

Nieuw licht over het attestenbesluit?

K(erklid): Broeder Mulder, u zou me nog kort iets zeggen over het attestenbesluit. Nu niet meer over de bejegening van lectoren daarbij, maar over het besluit zelf. Blijft u bij uw oordeel, dat hierbij sprake was van het meten met twee maten? Dr. Douma gaf immers wel gewonnen, dat studenten ongelijk werden behandeld, maar — zo zei hij — die ongelijkheid vloeide voort uit het verschil in kerken waartoe zij behoorden. Wat zegt u daarvan?

M(ulder): Daarmede heeft dr. Douma alleen maar bewezen, dat de Senaat en het Curatorium partij kozen in het kerkelijk conflict in Kampen. En deputaten-curatoren hadden 6 juli verklaard: „zich niet bevoegd te achten de situatie in de Kerk te Kampen te beoordelen”.

K.: Vergeet u nu niet, dat krachtens het attestenbesluit over de wettigheid van de tegenover elkaar staande kerkeraadscolleges nadrukkelijk **geen** oordeel wordt geveld?

M.: Nee, broeder, dat vergeet ik beslist niet! Door de goedkeuring van het attestenbesluit, dat ontworpen was door de Senaat, spraken deputaten-curatoren uit, dat de kerkeraad (scriba, br. J. Bos) in feite de gemeentelidde op de weg der leervrijheid.

K.: Dat is een zware beschuldiging.

M.: Dat is het zeker. Maar curatoren beschuldigden die kerkeraad hiervan inderdaad.

K.: U begrijpt me verkeerd. Ik bedoel, dat u een zware beschuldiging richt aan het adres van curatoren. Men kan zich toch moeilijk voorstellen, dat zij eerst zich onbevoegd verklaren — en terecht! — om „de situatie in de Kerk te Kampen te beoordelen”, en daarna een van de kerkeraden van zulk een daad betichten! Leiden op de weg der leervrijheid! Als je daarvan een Kerk beschuldigt, is die Kerk toch zeker als **gereformeerde** kerk wel uitgeschakeld.

M.: Laat ik het u dan uit de Korte Verslagen bewijzen. Die verslagen hebben wel heel wat verzwegen wat waardig was geweest om opgetekend te worden, maar op dit punt bieden ze voldoende zekerheid.

Het attestenbesluit beroept zich, ten bewij-

ze van de noodzaak om bij het overleggen van bepaalde attesten geattesteerden nader te onderzoeken inzake hun belijdenis, op de uitspraak van de synode van Amersfoort-West van 6 april 1967. Daarin wordt uitgesproken dat er „een onaanvaardbare tegenstrijdigheid bestaat tussen enerzijds de instemming met de belijdenis der Kerk... en anderzijds de ondertekening van de Open Brief”. Attesten van colleges voor wie de Open Brief „geen gewichtige oorzaken van nadenken geeft”, dwingen dan tot bovengenoemd nader onderzoek.

Het motief voor het attestenbesluit ligt dus in de Open Brief. En u weet, een van de predikanten van Kampens Kerk ondertekende deze Open Brief. De kerkeraad weigerde echter te voldoen aan de eis van prof. Kamphuis om met deze predikant te handelen als was deze „een kwade herder en een wolf in schaapsvacht, een dief vermomd als goede herder”. In de brief waarin prof. Kamphuis deze eis stelde, wordt ds. Mulder vijf keer met de term „een kwade herder” gekwalificeerd.

Welnu, op grond van datzelfde besluit van Amersfoort-West van 6 april 1967 constateren deputaten-curatoren in hun vergadering van 2 november 1967:

„dat prof. J. Kamphuis in deze weigering van de kerkeraad heeft geconstateerd een leiden van de gemeente van Kampen op de weg der leervrijheid”.

K.: Ja, dat heeft dus in feite prof. Kamphuis dan geconstateerd.

M.: Nee, broeder, u concludeert te snel. Want onmiddellijk hierna kunt u in het Kort Verslag lezen: (dep.-cur.) overwegen: „dat uit het hiervoor geconstateerde blijkt, dat de enigheid des geloofs in de kerk te Kampen verboden was” en „dat prof. J. Kamphuis, in aansluiting aan en in **overeenstemming met de hiervoor vermelde uitspraak van de generale synode** zich benaastigd heeft de gemeente te bewaren bij de waarheid, waarvan de Gereformeerde Kerken in haar formulieren van Enigheid belijdenis doen”. Curatoren constateren dit dus **met** prof. Kamphuis.

K.: Nú begrijp ik, waarom het ging bij het attestenbesluit. Een student die een attest overlegde van de kerkeraad (scriba, br. J. Bos), moest zich duidelijk uitspreken over de Open Brief. Alleen wanneer hij te kennen gaf, dat een ondertekenaar van de Open Brief in strijd kwam met de belijdenis, was zijn attest aanvaardbaar. Daarmede had hij immers meteen verklaard dat tussen hem en zijn kerkeraad „de enigheid des geloofs verboden” was. Dus zou hij, **indien hij oprecht was**, zich ook „benaastigen” de enigheid des geloofs te onderhouden met allen die stonden onder opzicht en tucht van de andere kerkeraad (scriba, br. D. J. Gritter).

M.: Nu hebt u de werking van het attestenbesluit voor de studenten tot in zijn consequenties doorzien.

K.: En voor de docenten?

M.: Ja, dat is een verhaal apart. Steeds is beweerd, dat lectoren het beoordelen van attesten mede tot hun werk rekenden. Nu meen ik, dat deze beoordeling inderdaad aan de examinatoren gemeenschappelijk toekomt. Maar, u wilt misschien wel geloven, dat je daarvan geen gewetensconflict krijgt en daarvan ook geen halszaak maakt. Heus niet!

Neen, dat gewetensbezwaar ligt anders. Telkens wees men er op, dat men **gereformeerde** studenten wilde hebben aan de Hogeschool. En in het rapport over het attestenbesluit wordt voortdurend gesproken over het samenbindend karakter daarvan en het wijzen van een weg voor **alle** hoogleraren door dat attestenbesluit. Het „beoogde principieel samenwerking van de hoogleraren over de gehele linie weer mogelijk te maken; door een gemeenschappelijke veroordeling van de Open Brief”. Slechts bij uitzondering wordt er gesproken over de docenten. Aan lectoren wordt dus blijkbaar weinig gedacht.

Maar, afgezien daarvan, waren lectoren als leden van de Nieuwe Kerk (scriba, br. J. Bos) in de gemeenschap van de Hogeschool nu wel aanvaardbaar? O, zeker, prof. Veenhof was ook lid van de Nieuwe Kerk. En die liet men ook ongemeoid. Maar dat is nu juist „meten met twee maten”. Zij die geroepen zijn tot doceren, **moeten** wel rustig doorgaan. Neen, ik moet het sterker zeggen: van dezen (althans van de lectoren) **eisen** curatoren dat zij — ondanks hun bezwaren tegen het attestenbesluit — „zowel hun taak van **docent** als die van examinator ten volle zullen vervul-

len". Doceren mag je wel, al ben je niet door je weigering aan de oproep van prof. Kamp-huis gevolg te geven „bewaard bij de waarheid, waarvan de Gereformeerde Kerken in haar Formulieren van Enigheid belijdenis doen". Maar geëxamineerd worden mag je niet, althans niet zonder nader onderzoek. Als dat niet meten met twee maten is, dan zegt u het maar!

K.: Akkoord. Maar ter synode werd óók gezegd, dat die term „tweeërlei weegsteen" in de geschriften uit de tijd der vrijmaking niet werd gevonden, zoals u beweerde.

M.: Maar daarom werd ze wel gebruikt, hoor! Ik heb die tijd goed meegemaakt. En de zaak staat onweerlegbaar vast. Tegenover prof. K. Schilder, die op 13 december 1943 aan de generale synode schreef over tweeërlei voorwaarde voor de toegang tot de kansels... erger dan een richtingsstrijd", stelde de synode in haar antwoord: „de generale synode wil met nadruk verklaren — en dat tegenover veler verkeerde mening — dat zij **noch met twee maten gemeten** noch tweeërlei voorwaarde gesteld heeft".

K.: Ds. Houwen zat dus goed mis, toen hij zei ter synode dat hij dit meten met twee maten nergens had gevonden!

M.: En of! De synode zelf achtte het noodzakelijk veler mening te bestrijden. Ds. Rolloos van Zwijndrecht verweet de synode van Utrecht onomwonden „het meten met twee maten". Acta en synodes kunnen ons wel eens wat leren. Zo vermaande de synode Amersfoort-West de curatoren in november 1967 om evenals aan de lectoren Buwalda en Mulder, thans ook aan de andere docenten voor te houden, dat zij zich aan de uitspraak inzake de Open Brief hadden te houden. Zij moesten dit „zo spoedig mogelijk doen. Zulks zowel om de zaak zelf als ook om elke klacht van het meten met tweeërlei maat te voorkomen".

K.: Dat ging dus om ongelijkheid tussen docenten onderling.

M.: Inderdaad. Maar ik moet er op wijzen, dat wij slechts een wenk in die richting ontvingen. Toen wij duidelijk lieten merken, dat wij beslist niet van zins waren ons aan deze uitspraak gebonden te achten, gebeurde er van de zijde van curatoren niets. **Indien** het

gereformeerd karakter van de Hogeschool werkelijk bepaald zou worden door een veroordeling van de Open Brief, dan hebben curatoren zich slechte wachters betoond op Sions muren! **Indien**, zeg ik. Maar gelukkig, gereformeerd word je niet pas door veroordeling van de Open Brief!

Hiermee eindig ik voorlopig ons gesprek. Curatoren verwachten nl. binnenkort een antwoord van lectoren in verband met de goedkeuring van het schorsingsbesluit door de synode van Hoogeveen. Wat zou het heerlijk zijn, als dit antwoord onzerzijds tot stand kon komen in een open gesprek met curatoren, zoals tussen u en mij is gevoerd. Voor zulk een open gesprek is alle aanleiding. De synode te Hoogeveen oordeelde blijkens de besprekingen van het rapport, dat curatoren wel fouten hadden gemaakt. Het rapport zei onomwonden, dat curatoren met alle docenten hadden moeten spreken, juist ook over het attestenbesluit. Dat zou nu in alle rust kunnen gebeuren. Het is inmiddels toch al achterhaald.

De motivering van het schorsingsbesluit zou men ter synode graag anders hebben gesteld, maar een besluit van curatoren kon de synode — zei men — niet wijzigen. Dus moest men het dan zo maar goedkeuren. Synodeleden hadden onvoldoende duidelijkheid op belangrijke punten. Er moest echter gestemd worden. Dan zo maar!

In dit alles liggen veel aanleidingen tot een volkomen open gesprek. Zal het nog komen? In de weken waarin over deze mogelijkheid moet worden beslist, zal ik in het publiek zwijgen. Curatoren zullen zich moeten bezighouden met het antwoord van lectoren zelf, niet met publieke uitingen in diezelfde tijd. Wilt u dus met lectoren afwachten? De beslissing over de behandeling van de schorsing in de laatste fase berust geheel bij het curatorium of bij de synode.

Onmiddellijk na onze schorsing in 1967 richtten wij ons tot curatoren met een verzoek ons te willen ontvangen voor een gesprek. Curatoren antwoordden ons, dat zij het niet juist achtten „nog met ons te onderhandelen".

Hoe zal het antwoord nu zijn op een soortgelijk verzoek?

H. M. MULDER

Naschrift

Kort na de verzending van bovenstaand artikel wees iemand mij er op, dat dr. Douma in „De Reformatie" van 27 september mij verwijt, dat ik aan de lezers van „Opbouw" het volgende zou hebben verteld: „De synode heeft de beide lectoren **gedreigd** te citeren" (vetgedrukte van J.D.).

Dit verwijt van dr. Douma berust op een misverstand van zijn kant.

Aan het begin van mijn artikel in „Opbouw" van 19 september schreef ik nl. de volgende woorden: „Onder de druk van de ons aanvankelijk gegeven termijn van maximaal 2 dagen, gepaard met de dreiging van „citeren", spraken wij niet aanstond over een punt, waardoor van een behandeling door de synode van Amersfoort-West in 1967 niets was gekomen". Daar vindt u inderdaad het woord **dreiging**.

De conclusie van dr. Douma is echter onjuist. Daar wordt **niet** gezegd, dat de synode **gedreigd** had. Dat wisten de lezers van „Opbouw" trouwens al, dat dit door mij niet beweerd werd. In „Opbouw" van 12 september had ik aan de lezers nl. **precies** verteld wat er gebeurd was: „Toen wij (bij het horen van de termijn van 2 dagen) verklaarden dat ons dit **onmogelijk was**, werd — zij het met „schroom" — door een der scribae opgemerkt, dat de synode als werkgeefster ons „citeren" kon". Dat schreef ik letterlijk. Ook de woorden „met „schroom"". Maar na deze uitspraak van die scriba bestond er voor ons heus een **dreiging**: er kon wat gebeuren; de synode **kón** ons citeren.

En die dreiging bedoelde ik. Dr. Douma las daarin, dat volgens mij **de synode** had gedreigd. Ik schreef alleen maar: We stonden onder grote druk en daarnaast („gepaard met") bestond er gevaar van „citeren", **dreigde er „citeren"**.

Aan dr. Douma, wie ik afschrift zond van dit „Naschrift", verzocht ik, aan de lezers van „De Reformatie" mijn **preciese** bedoeling door te geven.

M.

TE BERDE

Wij herdenken de Vrijmaking. Den Haag, augustus 1944. We organiseren onze samenkomsten en beleggen onze vergaderingen. Praeses en voorzitters spreken hun redes uit. Bladen verschijnen in speciale opmaak. 25 Jaar Gezinsblad. Straks 25 jaar Bond van dit en Verband voor dat.

Ons herdenken draagt het stempel van onze in instituten en organisaties gestructureerde samenleving. Het vindt ook binnen die structuren plaats.

Zo wordt het herdenken zelf geïnstitutionaliseerd.

Het kan moeilijk anders en het mag ook wel. Immers, achter de structurering van onze vrijgemaakte gereformeerde wereld ligt onze persoonlijke en gemeenschappelijke positieken.

Anderzijds hebben de instituten en organisaties hun invloed op ons gehad, al die 25 jaren lang. Zij hebben onmiskenbaar deel uitgemaakt van het kader waarin wij leefden. We bewogen ons in hun conserverend en stuwend krachtenveld. Goed en kwaad werd in hen verankerd.

Wij herdenken als kinderen van onze tijd. Zo lopen we het risico dat het collectieve het persoonlijke verduistert. Dan verliest de gestalte van ons herdenken zijn menselijke trekken. Dan is er geen herinnering meer aan het leed. Want wat is persoonlijker dan leed? Leed dat werd toegebracht en leed dat werd ervaren? Misbruik van tucht en harde vonnissen. Maar ook separatiedrift en rancuneus verzet.

Door die processen heen het zoeken naar een spoor van menselijkheid in een vergruisde kerkelijke samenleving.

De kwelling van de gebrokenheid.

Leed is de ervaring van afstand, van verwijdering en scheiding, ten diepste van een gestadige dood.

Het is een illusie te denken dat een gemeenschap door te lijden haar verlossing werkt. Ons lijden baant geen weg voor onze liefde, want onze verlorenheid is absoluut.

Zodra wij inzien dat wij het leed niet vrezan, maar dat het ons een lust kan worden, verliest onze aandacht voor „het stuk der ellende" de laatste sporen van haar klinisch karakter. Wij zijn in staat de naaste te doen lijden als onszelf. Daarom moeten wij onze vrijmaking buiten onszelf, in Jezus Christus zoeken.

De lust tot leed en onze onmacht tot herstel maken de christelijke tucht tot een menselijke onmogelijkheid.

Toen en nu en al die 25 jaren.

Want tucht is bedroeven om te redden, afstand scheppen om nabij te blijven, leed doen zonder te kwellen.

Liefdevolle tucht maakt haar eigen leed onmogelijk, zij heft zichzelf op en zoekt haar einde aan haar begin. Paulus heeft de verstrengeling van tucht en leed gezien:

toen ik U schreef was het met een bedrukt hart en bekleemd gemoed en onder veel beven. Ik wilde U niet bedroefd maken, maar U blijik geven van de innige liefde die ik U toedraag.....

Christelijke tucht is altijd liefde, nimmer lust. Steeds persoonlijk, nooit massaal: zij treft geen veertienduizend kinderen van God in één statistisch jaar.

Misbruik van tucht is leed voor de getroffenenen, maar een vonnis voor de bedrivers.

In 25 jaar is een generatie heengegaan. De toekomst is weldra verleden.

Hoe zal dan ons herdenken zijn?

Dit is het bitterste op aarde: 't leed
Dat we onze dooden deden bij hun leven.
In slapeloze nachten keert het weer
En dof aansuizend op den nachtwind beven
krenkende woorden, achteloos gezegd,
En teedere, die ongesproken bleven.¹⁾

Dus wordt de christelijke tucht gekend aan het krenkend woord dat ongesproken bleef en het tedere dat werd gezegd.

Zoals Paulus geschreven heeft:

als ik U bedroefd moet maken, is er niemand om mij weer blij te maken.

C. HUIZINGA

¹⁾ gedicht van Jo Landheer.

D. W. L. MILO

Christelijke en maatschappelijke deugden

(slot)

Het Réveil

Mr J. J. L. van der Bruggen en de heer G. Groen van Prinsterer waren beiden mensen van het Réveil: die reformatie tussen 1780 en 1850 binnen de Hervormde Kerk. Andere namen van Réveil-mensen? Denkt u maar aan ds O. G. Heldring, Willem Bilderdijk, Is. da Costa, Abr. Capadose, Jac. v. Lennep, gebroeders Van Hogendorp, ds C. C. Callenbach, later A. Pierson. In het buitenland vond u het réveil terug in de reformatie in Engeland en Schotland; in Duitsland en Zwitserland in de Hernhutters en de Moravische Broeders. Hun doel? Verzet tegen star dogmatisme in de volkskerk en tegen de daarop gevolgde afval in kerk en staat; een gelovig streven om het volk terug te brengen tot de gehoorzaamheid aan de Heere en zijn Woord; en dit niet alleen met woorden maar vooral met daden te bewijzen.

Bekend is het werk van da Costa „Bezwaren tegen de geest der eeuw”. Dat was zijn theorie. Maar zijn praktijk was: elke zondagavond Bijbelbespreking in zijn huis te Amsterdam. Trouwens alle Réveil-mensen hadden sterke aandacht voor de praktijk van het christenleven. Men bracht elkaar bijbelkennis bij als de bron voor een ware vrome levenswandel. Maar zij sloegen meteen de handen ineen, om sociale en kerkelijke misstanden op te ruimen. Niet de dogmatiek, niet de kerkenorde — zo leerden zij elkaar — brachten het koninkrijk Gods nader; maar wel de persoonlijke bekering en een duidelijk getuigen voor de Heer, zowel in woord als levenswandel.

„Het Réveil”, zo tekent dr M. Elis. Kluit de zaak in de Chr. Encyclopaedie, „gaf ons land de Bijbel als gezins- en huisboek terug en wees de nederlandse christen de weg naar zijn naaste in de wijdeste zin van het woord.” „De Bijbel was niet langer het boek van de dominee en de kerk — maar het huisboek”, zo begrepen zij. Ze brachten het geloofsleven aan het bloeien „in de huiskamer, naast en buiten de kerk”. Hun praktijk? Stichting van tehuizen voor gevallen vrouwen, werk voor armen en verdwaalden, hulp aan verwaarloosde kinderen, aan drankzuchtigen, gevangenen. Denk aan de Heldringgestichten te Zetten, de Stichting te Hoenderlo, de Diaconessehuizen te Amsterdam, Utrecht en Den Haag, de zending onder de Joden, de zending in Oost-Indië, ja hier is zelfs de oorsprong te vinden van de christelijke politieke partijen!

Wapenbroeders

In deze werkgroep stonden Groen en v. d. Bruggen schouder aan schouder. Samen in vlam voor het christelijk onderwijs, dat een christelijke generatie moest brengen in een land, dat onderging omdat er geen „kennis” was. Ze moedigden elkaar aan elke kans te benutten. Hun inzichten en methoden waren verschillend; trouwens hun persoonlijkheden ook. Maar in het vuur van deze christelijke actie waren ze vrienden, „één ziel in twee lichamen”.

Die verschillen waren overigens niet gering. Groen was de confessioneel belijnde man, voor wie alles theoretisch samenhang

en alles moest kloppen. Van der Bruggen was „ethisch-irenisch” (waar dr A. Kuyper later zo tegen kon toornen!), een praktijk-mens, die zijn beslissingen veelal subtiel liet afhangen van incidentele kennis, omstandigheden en haalbaarheid. Groen zag zijn land historisch als een „christelijke staat” — v. d. Bruggen zag Nederland als een ontkerkende staat, die hij zou willen christianiseren. Groen wilde gezindheids-scholen, scholen in handen van diverse gezindten — v. d. Bruggen wilde het gehele nationale onderwijs reformeren, en daarnaast ook de mogelijkheid openen van gesubsidieerde verenigings- of kerkelijke scholen. Groen wilde (en dit is uiterst belangrijk) de openbare scholen absoluut zonder godsdienstonderwijs zien, ten einde het contrast met de bijzondere scholen te versterken — v. d. Bruggen kon de afval van het openbaar onderwijs niet aanzien, maar stond het christelijk onderwijs niet minder sterk voor dan zijn vriend Groen.

Maar over die verschillen heen waren ze wapenbroeders. Tot in de Tweede Kamer toe: samen één doel, het christelijk onderwijs. Groen zou de verschillen niet als conflict hebben aanvaard, omdat dit hun doel zou belemmeren en riskeren. Van der Bruggen zou, in zijn veel bredere visie, zelfs niet aan een conflict hebben gedacht. Hij was, zoals Pierson later beschreef, de meest wijsgerig gevormde figuur in de Réveil-kring; een man, die over verschillen heen kon samenwerken. En als Groen over iemands afwijkingen heen kon stappen terwille van de samenwerking — dan zou v. d. Bruggen iemands afwijkingen aanvaarden, zelfs ongeacht de samenwerking.

Trouwens: v. d. Bruggen bracht zijn idealen tot werkelijkheid. Ieder mocht zijn beginselen aan de praktijk toetsen: de eerste bijzondere christelijke school van Nederland werd door hem te Nijmegen gesticht, op de Klokkenberg, dat is in de oude benedenstad welke thans wordt gesaneerd. Eerst een kleuterschool, in 1842 uitgebouwd met een lagere school, in 1846 een kweekschool. Later is dit scholencomplex uitgebreid met een Ulo en een meisjesschool, alles met internaten. Van der Bruggen vormde en bewaakte zijn school als zijn oogappel. De contributies uit de kring van Réveil-vrienden hielden de school overeind; daaronder ook Groen van Prinsterer, die de voornaamste contribuant werd. Wie v. d. Bruggen ook mocht hebben gewantwoord terwille van zijn „beginselen”, die werd geloochenstraf door deze unieke school, die na een eeuw nog volop het stempel draagt, dat haar stichter met zoveel zorg en geweten had aangebracht!

Het conflict

Des te meer tragisch, dat deze twee door een gebeurtenis uit elkaar zijn geslagen. Deze gebeurtenis, zegt Pierson, verhaastte alleen de innerlijke uiteengroei; maar van de aanvang af was deze scheiding te voorzien geweest, en daarom allerminst „verraad” of ontrouw.

In 1856 werd v.d. Bruggen namelijk aangezocht als minister van justitie, om een nieuwe schoolwet te creëren welke op de grondwetsvernieuwing zou aansluiten. Dit was de kans van zijn leven, om zijn Réveil-idealisme te realiseren. Hij heeft dan ook lang

en breed met Groen overlegd alvorens deze taak te aanvaarden. Beider inzichten moeten volledig zijn uitgesproken. En toch moet er een misverstand tussen deze vrienden zijn ontstaan. Groen meende, dat v.d. Bruggen in zijn wetsontwerp genoegzaam rekening zou houden met Groens wens van een facultatieve splitsing in een school-met-de-Bijbel en een school-zonder-Bijbel, beide door de staat te bekostigen. Van der Bruggen achtte zich zeker van de steun van Groen en diens vele afgescheiden en orthodox-hervormde vrienden, nu hij zijn wens zou realiseren: christianisering van het volksonderwijs. En dit temeer, omdat hij in zijn wetsontwerp tevens wilde opkomen voor subsidie aan de bijzondere scholen, die van kerken of verenigingen zouden uitgaan.

Maar toen de Schoolwet-1857 behandeld werd, bleek de kloof tussen beiden. De wet werd aanvaard, ondanks fel en hard verzet van Groen en zijn medestanders. Waarschijnlijk vanwege de „christelijke en maatschappelijke deugden”, welke aan het openbaar onderwijs werden gekoppeld, was een meerderheid in de Kamer voor. Groen zag de wind uit de zeilen van zijn christelijke scholen genomen. Bovendien werd het subsidie aan de bijzondere scholen, als door Groen gewenst en door de minister voorgesteld, afgestemd.

Groen zag deze gang van zaken als een verraad van zijn beste vriend. Deze had met hulp van een onchristelijke meerderheid het godsdienstonderwijs voor de openbare scholen verplicht gesteld; hij was hierin, althans naar het begrip van Groen en de zijnen, onprincipeel geweest. Dat de minister intussen uitsluitend scholen-met-de-Bijbel had bereikt, was een politieke misgreep, vond Groen. Maar v.d. Bruggen voelde zich eveneens verraden nu Groen — in plaats van de haalbare christianisatie van het onderwijs annex gesubsidieerde bijzondere scholen te stéunen — de minister afviel en fel bestreed. In de „beginself”-strijd viel v. d. Bruggen in ongenade bij heel orthodox Nederland. Daarmee werd hij voortaan aan de verguizing prijsgegeven, zo bruut (men zou haast zeggen:) zo bruut als alleen christenmensen maar kunnen.

De ondergang

Groen eiste in de Kamer het aftreden van de minister, die gefaald had met zijn subsidiebeleid aan de bijzondere scholen. Van der Bruggen weigerde, nu hij zijn hoofddoel bereikt had, en alleen een nevendoeel, mede door Groens' oppositie, had gemist. Daarop trad Groen af als Kamerlid. Dat werd v. d. Bruggen te machtig, en op dezelfde dag vroeg hij ontslag als minister. De koning heeft dat geweigerd en v. d. Bruggen heeft zijn tijd nog een half jaar, tot de Kamerontbinding, moeten uitdienen...

En toen was er niets meer te redden. Van der Bruggen ging terug naar Nijmegen, eigenlijk te Ubbergen wonende, als een vergeten burger. Zijn vrienden hebben het later voor hem opgenomen; dat was trouw maar postuum. Hij die in Nijmegen was geboren, daar advocaat, rechter, president van de rechtbank was geweest, tot minister en onderwijversniewer was geroepen... was door orthodox Nederland uitgefloten en uitgesto-

ten. In 1863 stierf hij te Ubbergen, maar vooraf werd hem zelfs zijn school afgenomen.

Op de Klokkenberg gaat het volgend verhaal van mond tot mond. Groen — aangezet door zijn gereformeerde vrienden — heeft zijn contributie aan de school afhankelijk gesteld van het terugtrekken van v. d. Bruggen. Deze zou moeten verdwijnen van het terrein van de Klokkenberg. Blijkbaar werd gevreesd, dat hij de school zou infecteren. En de bijdrage van de vermogende Groen van Prinstere (driehonderd gulden per jaar) was doorslaggevend voor het bestaan van de school.

Wie nu iets van v.d. Bruggen heeft begrepen verstaat, dat deze onmiddellijk zijn school verliet om haar te sparen. Hij heeft plechtig beloofd, geen voet meer op het terrein te zullen zetten. Hij heeft zijn oogappel losgelaten; zijn levenswerk, dat op de duur ieder van zijn goede trouw zou hebben moeten overtuigen, viel hem uit handen.

Dat is hard geweest voor deze gevoelige en ruim denkende man. Het is nu eenmaal hard in mensenhanden te vallen. Als u weten wilt hoe hard het hem is gevallen? Ooggetuigen hebben vastgesteld, dat v. d. Bruggen dikwijls, in de laatste jaren voor zijn dood, naar zijn school is gewandeld. Hij mocht niet op het terrein komen. Maar de spitse jurist wist, dat hij wel tot aan het terrein mocht komen. En daar is hij dikwijls gesignaleerd, zijn handen aan de spijlen van het hek, kijkend naar de dierbare school. Starend naar de tekst in de gevel van het gebouw: „God van de hemel, die zal het ons doen gelukken” (Neh. 2 : 20).

Het internaat van de Klokkenberg staat halverwege Ubbergen en Nijmegen, aan de weg die v. d. Bruggen vroeger zo veel malen afwandelde. Zijn geest werkt er door: hij spreekt er nadat hij gestorven is. Er wordt nog veel gestudeerd in de Bijbel, er wordt geboden, er worden bekeringen gewerkt, men bewijst er zijn geloof nog uit zijn daden. De nagedachtenis van v. d. Bruggen is tot een zegen, zelfs voor nazaten van Groen. De wijsheid wordt er nog steeds gerechtvaardigd uit haar werken. Aan de vruchten kent men de boom.

En beide vrienden, die samen leefden voor het christelijk onderwijs, maar stierven als vreemden, zijn met hun Heer verenigd; zijn in hun Heer met elkander verenigd. Hun beider idealen zijn vervuld in de Schoolwet van 1919: Groen kreeg zijn bijzondere school, geregeerd door kerk of vereniging; v. d. Bruggen kreeg zijn „facultatieve staatsschool”. Groen kreeg zijn school met de Bijbel tegenover een school zonder Bijbel. Van der Bruggen kreeg zijn gewenste subsidie voor het bijzondere christelijk onderwijs.

En de Klokkenberg heeft alles overleefd. Mijn grootvader, zelf een der pioniers voor het christelijk onderwijs en christelijk kleuteronderwijs, was vol waardering voor en nauw betrokken bij de „Klok”. Maar toen hij na 1919 een pensioen kreeg, dat veel hoger was dan hij ooit aan salaris had ontvangen, vertrouwde hij mij toe: gelijkstelling is er nu wel, maar of dit aan het christelijk onderwijs ten goede zal komen, moet de tijd nog leren.

Gemeenschap der Heiligen

(4)

Het boek „De Handelingen der Apostelen” tekent ons een aanlokkelijk beeld van de Gemeenten. Het Woord wies en de gemeenschap groeide en bloeide. Wel hadden de gelovigen geen „hemel op aarde”, maar toch hadden ze het goed met elkander. Zo goed als het in een gemeenschap van zondige, maar begenadigde mensen mogelijk is. Ze ondervonden verdrukking van de wereld, waren bij de aardse machten niet in tel, ondergingen soms martelingen; maar het „bloed der martelaren werd het zaad der kerk”.

Wel lezen we van dreigende scheuringen. Ook hadden de voorgangers wel eens geschillen. Die zo hoog liepen, dat ze boos van elkaar gingen. Maar nergens lezen we, dat de gemeenschap definitief verbroken werd. Paulus en Petrus stonden eens fel tegenover elkaar. Maar ze sloten weer vrede. Paulus en Barnabas gingen uit elkaar op een zendingsreis. Ze konden elkaar voor een poos niet meer zien! Maar ze hebben elkaar weer gezocht en gevonden.

In Korinthe ontstonden partijenschappen. Paulus maakt zich erg bezorgd over de eenheid der gemeente. Maar hij geeft aan geen der partijen de raad om de anderen te schorsen of te gaan doleren of iets dergelijks. Er is maar één Christus en maar één God en maar één Evangelie. En daarom behoren alle gelovigen bijeen te blijven, omdat ze bij één Heiland behoren.

Als we het Nieuwe Testament nagaan valt het ons op, dat op de principiële gelijkheid van alle gelovigen de nadruk wordt gelegd. Stellig was er onder de gelovigen allerlei verscheidenheid. De gemeente vormde een bont gezelschap. Tot haar behoorden heren en knechten, rijken en armen, grieken en barbaren, oosterlingen en westerlingen, mannen en vrouwen. Ook was er grote verscheidenheid van gaven en diensten. Maar samen vormden ze een eenheid, zoals alle delen van het lichaam een eenheid vormen.

Ze hadden één Hoofd, Christus. Ze hadden één God en Vader in de hemel. Ze werden beheerst door één Geest, de Heilige Geest. Ze vormden één familie. Ze waren broeders en zusters in de Here. En ten opzichte van die éne Here en van die éne God en van die éne Geest waren ze allen gelijk.

Wat komt dat woordje „allen” vaak in het N.T. voor. De meeste teksten zullen we wel kennen, maar het is wel goed dunkt mij ze nog eens in herinnering te roepen. We mochten eens vergeten, dat alle gelovigen bij de Kerk van Jezus Christus behoren. Hier mogen dan enige plaatsen volgen:

„Gij zult u niet rabbi laten noemen; want één is uw Meester en gij zijt allen broeders”. Matth. 23 : 8.

„En zij werden allen vervuld met de Heilige Geest”. Hand. 2 : 4, 4 : 31.

„En de menigte van hen, die tot het geloof gekomen waren, was één van hart en ziel... en er was grote genade over hen allen.” Hand. 4 : 32.

„Omdat het één brood is, zijn wij, hoevelen ook, één lichaam; wij hebben immers allen deel aan het ene brood”. I Kor. 10 : 17.

„Want gelijk het lichaam één is en vele leden heeft en al de leden van het lichaam, hoe vele ook, één lichaam vormen, zo ook Christus; want door één Geest zijn wij allen tot één lichaam gedoopt, hetzij Joden, hetzij Grieken, hetzij slaven, hetzij vrijen, en allen zijn wij met één Geest gedrenkt”. I Kor. 12 : 13.

„En wij allen... veranderen naar hetzelfde beeld van heerlijkheid tot heerlijkheid, immers door de Here die Geest is”. II Kor. 3 : 18.

„De genade van de Here Jezus Christus en

de liefde Gods en de gemeenschap van de Heilige Geest met u allen”. II Kor. 13 : 13.

„Want gij zijt allen zonen van God, door het geloof in Christus Jezus. Want gij allen, die in Christus gedoopt zijt, hebt u met Christus bekleed... Gij allen zijt immers één in Christus Jezus.” Gal. 3 : 25.

„Want gij zijt allen kinderen des lichts en kinderen des dags”. I Thess. 5 : 5.

Onwillekeurig kwamen mij in gedachten de regels van psalm 116 : 7:

„Elk die Hem vreest, hoe klein
hij zij of groot,
wordt van dat heil, die weldaân
deelgenoot”.

Er is in de gemeente des Heren niet alleen verscheidenheid van Joden en Grieken, heren en slaven enz. Maar ook verschil van gaven en diensten. Daarvan spreekt Paulus in I Kor. 12. Boven dat hoofdstuk staat in mijn Bijbel: Vele gaven, één Geest.

Ik lees in vs 4: „Er is verscheidenheid in genadegaven, maar het is dezelfde Geest; en er is verscheidenheid in bedieningen, maar het is dezelfde Here; en er is verscheidenheid in werkingen, maar het is dezelfde God, die alles in allen werkt”. Ik zou in plaats van „bedieningen” liever vertalen: diensten. God geeft genadegaven aan zijn volk, in het bijzonder aan sommige begenadigden, om daarmee allen te dienen. Dus niet om heerschappij te voeren over de kudde. Ook niet om ermee te pronken voor aller ogen. Maar om daarmee slaaf of dienaar van allen te zijn. Maar bij alle verscheidenheid is het weer ook hier: Eén Geest, één Here, één God. Daarom ook één lichaam, waarvan alle leden het geheel mogen dienen.

Als we dan lezen welke gaven en diensten de Here in de apostolische tijd aan de kerken gaf dan verwonderen we ons. En vragen ons

H. J. JAGER

twijfelmoedig af: waren dat nu waarlijk alleen gaven voor die tijd? Waar staat dat eigenlijk? Wanneer en waarom heeft de Here die gaven voor zijn gemeente ingehouden? Heeft Hij dat ergens voorzegd? Of bedroeven wij soms de Geest door onze ongelovigheid? Vragen waarover we, met al de heiligen, wel eens mogen nadenken. Het zou wel eens kunnen zijn, dat wij al te vlot het bekende antwoord geven: „Wij hebben nu de complete openbaring in de Heilige Schrift en daarom zijn die bijzondere gaven niet meer nodig”.

Wat was er een verscheidenheid van gaven onder het volk Gods. Tot welzijn van allen. Deze of gene had de gave om met wijsheid te spreken, een ander met kennis. Iemand had een geloof zo sterk, dat hij een bijzondere roeping kon vervullen, een ander had de gave om te genezen. Een broeder of zuster kon profeteren, wat wel zal zijn: vertroosten of vermanen door het Woord des Heren. Een ander kon de geesten onderscheiden. En dan was er de wonderlijke tongentaal en de vertolking daarvan. Ik moet eerlijk zeggen daarvan geen redelijke voorstelling te hebben. Maar al die verscheidenheden verdeelden en verscheurden de gemeente niet. Want het was één Geest, die dat alles uitdeelde. Al deze gaven waren niet verbonden aan een bijzonder „ambt”. Het was niet zo, dat alleen ouderlingen gaven van wijsheid en kennis hadden. Of dat een „herder en leraar” alleen profeteerde of de geesten onderscheid-

de. Of dat een diaken alleen diensten verleende. Het is zeer de vraag of die „ambten” er toen al waren en het is ook de vraag of wij ze niet al te zeer verheven hebben boven de mondige gemeente. Bij alle respect voor ouderlingen, die wel vooraanstaan in dienstbetoon, en voor herders en leraars, die het Woord recht dienen, en voor diakenen die hun naam „dienaren” met recht dragen, mogen we wel bedenken, wat we lezen in I Johannes 2:20 en 28:

„Gij echter hebt een zalving van de Heilige en gij weet dat allen... En wat u betreft, de zalving die gij van Hem hebt ontvangen, blijft op u, en gij hebt niet van node, dat iemand u lere; maar gelijk zijn zalving u leert over alle dingen, en waarachtig is en geen leugen, blijft in Hem, gelijk zij u geleerd heeft”.

De gemeente vormt één lichaam. Zo behoort het tenminste te zijn. Zo wil de Here dat. Alle afzonderlijke delen van een lichaam werken samen en dienen het geheel. Er is grote verscheidenheid van lichaamsdelen of -leden: voet en hand, oor en oog enz. Er zijn vele leden, maar ze vormen één geheel. Zo is het ook in de gemeente de Heren. „Als één lid lijdt, lijden alle leden mee, als één lid eer ontvangt, delen alle leden in de vreugde. Gij nu zijt het lichaam van Christus en ieder voor zijn deel leden”. I Kor. 12:27.

Er is in de gemeente geen gelijkheid in die zin, dat allen dezelfde gaven ontvangen en dezelfde dienst moeten verrichten. Paulus schrijft immers in vs 28: „En God heeft sommigen aangesteld in de gemeente, ten eerste apostelen, ten tweede profeten, ten derde leraars, verder krachten, daarna gaven van genezing, (bekwaamheid) om te helpen, om te besturen, en verscheidenheid van tongen. Zijn soms allen apostelen? Allen profeten? Allen leraars? Allen krachten? Hebben soms allen gaven van genezing? Spreken soms allen in tongen? Vertolken zij soms allen? Streeft dan naar de hoogste gaven. En ik wijs u een weg, die nog veel verder omhoog voert”.

Ik vind het merkwaardig, dat wij in onze dagen eigenlijk alleen de „leraars” overgehouden hebben. Het is voor mij zeer de vraag of Paulus met hen bedoeld heeft onze „herders en leraars”. Het kan wel zijn, dat hij gedacht heeft aan broeders en zusters als Priscilla en Aquila, van wie we in Hand. 18:27 lezen: „En toen zij hem (Apollos) hoorden, namen zij hem tot zich en legden hem de weg Gods nauwkeuriger uit”. Het is te hopen, dat er in de kerken van deze tijd nog vele zulke leraren zijn. Het is ook te begeren, dat het vertroosten en vermanen, het helpen en dienen van elkander niet aan enkele „ambtsdragers” wordt overgelaten. En dat we niet denken, dat wijsheid en kennis aan bepaalde ambten gebonden zijn. Het is met andere woorden te hopen, dat de gemeente of het volk Gods zich haar mondigheid weer bewust mag worden. En dat alle leden der gemeente, zeer begaafd of minder begaafd, al of niet staande in een bijzonder ambt, de weg gaan, die uitnemender is dan alle andere. De weg van I Kor. 13, de weg van de liefde. Waarvan Paulus zegt, als gezondene van Jezus Christus, dat zij „de meeste” is. Zij gaat alle andere gaven te boven. We moesten I Kor. 13 nog maar eens lezen. En in praktijk brengen. Het is misschien wel het meest vergeten hoofdstuk van de Bijbel geworden. En dat niet in de wereld, maar onder het volk Gods. Laten we maar niet naar anderen kijken, maar onszelf afvragen of die liefde ons beheerst, waarvan geldt:

De liefde is lankmoedig,
de liefde is goedertieren,
zij is niet afgunstig,
de liefde praat niet,
zij is niet opgeblazen,
zij kwetst niemands gevoel,
zij zoekt zichzelf niet,
zij wordt niet verbitterd,
zij rekent het kwade niet toe.
Zij is niet blij over ongerechtigheid,
maar zij is blij met de waarheid.
Alles bedekt zij,
alles gelooft zij,
alles hoopt zij,
alles verdraagt zij.
De liefde vergaat nimmermeer.

BOEKBESPREKING

„Beleden Beloften”. Catechismuspreken van ds. M. J. C. Blok. 478 pagina's.

Gebonden. Winkelprijs f 26,90, ledenprijs f 21,50. Uitg. „de Vuurbaak”.

Keurige uitgave in stevige linnen band. Een enkele zetsfout: boven de preek over zondag 19 viel het getal 19 uit. En op pag. 349 staat een verdwaalde regel, die wel vervangen moet worden door zoiets als: onze vaders hielden elke dag godsdienstoefening.

We hebben de preken natuurlijk niet allen gelezen. Over 't geheel kregen we de indruk van een frisse, aansprekende manier van preken, wat geen kleine verdienste is voor catechismuspreken.

Soms komt uit, dat deze preken zijn gehouden in de tijd van de Open Brief. Waarom nota bene in een preek over het huwelijk nog op de „wereldkerk” van de Open Brief gezinspeeld moet worden is ons een compleet raadsel. Het werkt storend en is ontsierend.

Een spreken over God de Vader, de Zoon en de H. Geest als over „ambtsdragers in het verbond”, pag. 69 doet ons niet eerbiedig aan. Het gaat net even verder dan art. 9 N.G.B., waar sprake is van de ambten of werkingen van de Drie Personen, — net even verder en daardoor net te ver.

De taal is niet altijd even goed verzorgd. We kunnen b.v. niet bewonderen het spreken over „schriftuurlijke kloven” tussen de kerken, pag. 459.

Bezwaarlijker dan zo'n taalvlekje vinden we het, als de predicator kloven ziet gapen tussen „ontrouwe, ongehoorzame kerken en óns”, pag. 459. Is hij dan zo zeer verzekerd van trouw en gehoorzaamheid bij „ons”? Bij zichzelf, zijn kerkeraad, zijn gemeente, het kerkverband waarbinnen hij zich beweegt? Wat meer ootmoed mag de vrijgemaakte predicator tegenwoordig zijn vrijgemaakte gemeente wel bijbrengen.

Deze prekenbundel zal zijn weg wel vinden in de gemeenten, waar vaak „gelezen” moet worden, en dan kan zo'n gemeente het slechter treffen dan met deze preken.

In onderscheiding van losse preken hebben ze het voordeel de stijl van één man te vertonen en men volgt hem van zondag tot zondag in zijn bijzonder op het verbondsstramien geborduurde prediking.

C. P. Plooy

Drs. A. Noordergraaf: „De mondigheid van de christen”.

Deze uitgave van de Willem de Zwijgerstichting in de serie „Reformatie Stemen” bevat een lezing, gehouden op de conferentie van het C.O.G.G. in 1967. Met deze letter is aangeduid het Contact Orgaan Geref. Gezindte. Van tijd tot tijd belegt dit orgaan conferenties in Woudschoten, waar leden (meestal predikanten e.a. ambtsdragers, ook wel studenten) uit de verschillende kerken van gereformeerde belijdenis elkaar ontmoeten: herv. (geref. bond), geref. (syn.), geref. (vrijgemaakt), chr. geref., oud geref., enz. Het is altijd een boeiende zaak de gedachtenwisseling in deze veelkleurige kring (van 't zwarte pak tot het geruite colbertje) bij te wonen. Ten eerste aanbevolen voor meelevende gereformeerden, die de oecumene eens dicht bij huis willen laten beginnen en beleven.

We mochten het genoegen smaken deze lezing van drs. N. te Horen. Ze boeide ons toen al uitermate en het verheugt ons dat zijn referaat nu voor breder kring bereikbaar is.

Drs. N. doet hier in feite twee dingen: de opvattingen van de moderne theologie, die zo schermt met de mondigheid van de christen, wijst hij af, maar hij doet dat op positieve wijze, door in de 2e plaats vanuit het N.T. te laten zien, hoe de mondigheid van de christen een rijke gave is in de bedeling van de H. Geest en wat deze gave inhoudt, hoe

ze beleefd kan worden en hoe ze gefrustreerd kan worden.

Wie de mondigheid zoekt door emancipatie van God en van het gezag van Zijn Woord in de Bijbel, vindt slechts schijnmondigheid en vervalt tot slavernij aan de machten. Alleen in Christus, Die de machten overwonnen heeft, vindt de christen zijn mondigheid.

In grote nuchterheid t.o.v. de huidige stand van zaken in de wetenschap zullen we mogen vaststellen, dat niet deze stand van de wetenschap, maar de stand van het heil de mens vrijmaakt en mondig, nl. de stand van het heil op Pinksteren! Reeds de eerste christengemeente was mondig, ze behoefde niet te wachten op de uitvinding van kunstmest en de tocht naar de maan.

Koop en lees dit boekje. Als we 't goed onthouden hebben kost het maar f 2,—. U kunt ook lid worden van de Willem de Zwijgerstichting, voor f 5,— per jaar krijgt u dan alle uitgaven gratis toegezonden. Adres: Postbus 166, Den Haag.

C. P. Plooy

L'ABRI-Nederland

Op vrijdag 10, zaterdag 11 en zondag 12 oktober wordt te Wassenaar een conferentie gehouden, georganiseerd door L'ABRI-Nederland, met als gastsprekers Dr. en Mevr. Schaeffer uit Huémoz, Zwitserland. Voor hen, die onbekend zijn met het werk van L'ABRI, het volgende:

„Wie in de schuilplaats (in het frans l'abri) des Allerhoogsten is gezeten, vernacht in de schaduw des Altmachtigen”. Ps. 91:1.

Met deze tekst als richtsnoer begonnen Dr. en Mevr. Schaeffer veertien jaar geleden in een klein Zwitsers bergdorpje, een werk dat nu zijn vertakkingen heeft over vele landen... ook in Nederland werd jaren geleden een afdeling opgericht. Wat zijn de doelstellingen van L'ABRI?

Zij wil een klaar en duidelijk getuigenis geven van de bijbelse boodschap in deze tijd, aan mensen van deze tijd, zonder daarbij aan de reformatorische basis t.a.v. het gezag van de Schrift iets af of toe te doen. Zij gaat er van uit dat de verlossing door het bloed van Christus op alle levensterreinen moet doorwerken, ook op het door christenen zo vaak vergeten gebied van kunst en cultuur.

Een vroegere generatie van vaders en moeders, leraren en professoren, kunstenaars en journalisten hebben de basis weggegooid. De Bijbel, zo zeiden zij, bestaat uit mythen en fabels, uit tegenstrijdigheden, hij is alleen voor kinderen en zwakzinnigen, goed om gebruikt te worden als een psychologisch asperientje. God is een onbegrijpelijke kracht, ver weg en erg onpersoonlijk. Of men zei, er is helemaal geen God en dus is er geen absolute waarheid, alles is relatief. De volgende generatie van kinderen, leerlingen, studenten en arbeiders beginnen in hun leven dit „niets” te laten zien. Zij willen vrij zijn, ja vrij om te leven zonder bindingen of ouderwetse regels... en plotseling is alle zin, alle lust om te leven weg. Het is aan deze generatie jongeren dat L'ABRI haar getuigenis geeft van een persoonlijke God, die werkelijk bestaat, waardoor het leven weer zin krijgt.

Al heel lang houden we op zondagavond om de veertien dagen hiertoe een Bijbelstudie. Twee jaar geleden zijn we ook begonnen om eens in de maand op zaterdag een bijeenkomst te organiseren, met als vaste programmapunten een lezing door een L'ABRI-medewerker over een cultureel of christelijk onderwerp, een gezamenlijke maaltijd en daarna een open discussie. De eerste keer zonden we 25 uitnodigingen uit en er kwamen 30 mensen. Dit aantal groeit steeds. De laatste bijeenkomsten werden door ongeveer 70 mensen bezocht en ons huis werd te klein om ze allemaal te ontvangen.

Wie komen er op deze bijeenkomsten? Voor het allergrootste deel jonge mensen, meest studenten. Het zijn mensen van buiten de kerk, van andere kerken en ook van onze eigen kerk. Het zijn moderne mensen, die wij proberen te leiden naar de „schuilplaats des Allerhoogsten”, of het zijn mensen, die ons hierbij willen helpen.

Wij zijn blij, dat wij het komende winterseizoen kunnen beginnen met een conferentie waar Dr. en Mevr. Schaeffer uit Zwitserland zullen spreken. Het thema van deze conferentie is True Spirituality, of, vrij vertaald, Schriftuurlijke Heiligmaking. Iedereen die wil komen, is van harte welkom. Deze conferentie kost in totaal f 21,—. Indien men niet de hele conferentie wil komen, maar alleen een dag, of nog korter, betaalt men natuurlijk minder. Normaal zijn onze bijeenkomsten

sten gratis en verzorgen wij de maaltijden zelf, maar voor deze lange conferentie moesten wij een uitzondering maken. Indien u een uitnodiging voor deze, of voor onze normale bijeenkomsten wilt ontvangen, wilt u dit dan opgeven aan Mevr. Rookmaaker, Burg. van Tienenweg 37, Diemen. Tel. 020-59944?

H. R. Rookmaaker

—o—

VRAGEN STAAT VRIJ

In een wetenschappelijke bibliotheek is het gewent, dat de belangrijke tijdschriften compleet worden bewaard. Het is echter moeilijk om bij de duizenden tijdschriften, die in Nederland verschijnen direct bij het begin al te weten welke belangrijk zullen worden. Vaak ontbreekt daardoor de eerste jaargang of het eerste nummer.

In de bibliotheek van de Vrije Universiteit ontbreekt in zijn geheel het tijdschrift *Pro Ecclesia*, dat in het begin van de oorlog verscheen. Ook is de eerste jaargang van *Polemios* nog niet compleet.

De eerste jaargang van *Opbouw* is wel aanwezig. Ik zou echter graag over een tweede exemplaar van deze eerste jaargang willen beschikken in verband met de heruitgave van een serie artikelen, die daarin verschenen.

Dagbladen als De Standaard, Trouw en Gereformeerd Gezinsblad zijn in de V.U. bibliotheek compleet aanwezig. Wat ontbreekt is het vooroorlogse dagblad van de C.H.U.: *De Nederlander* en eveneens de eerste jaargangen van het na-oorlogse weekblad *De Nederlander*.

Wie de V.U. bibliotheek aan deze tijdschriften kan helpen, zal verschillende gebruikers een grote dienst bewijzen.

De bibliotheken van de universiteiten zijn in principe openbare bibliotheken, die uitlenen aan ieder, die voor studiedoeleinden literatuur nodig heeft. Het adres: Bibliotheek Vrije Universiteit, De Boelelaan 1115, Amsterdam.

J. Stellingwerff

KERKNIEUWS

BEROEPEN: te Fergus-Guelph, Ontario, Can.: ds. W. W. J. van Oene te New Westminster B.C.

AANGENOMEN: naar Coaldale, Alberta, Can.: ds. M. van Beveren te Fergus-Guelph, Ontario, Can.

BEDANKT: voor Emmeloord-B en Creil-B.: ds. B. de Vos te Ten Boer; voor Delfzijl: ds. J. J. Wildeboer te Winschoten; voor Brampton Ont., Can.: ds. W. Triemstra te Vrouwenpolder; voor Bunschoten-Spakenburg: ds. M. K. Drost te Dalfsen.

DS. K. J. KAPTEYN Jzn. — Zondagmorgen 21 september jl. vond de bevestiging plaats van ds. K. J. Kapteyn Jzn. als predikant te Bunschoten-Spakenburg. Zijn bevestiger, ds. P. van Gurp, preekte bij deze gelegenheid over 2 Timotheus 4:1-5. In de middagdienst verbond ds. Kapteyn zich aan zijn nieuwe gemeente met een preek over Hebreëen 12:1-2.

DS. A. R. BOSMAN — In Den Ham werd zondagmorgen 21 september jl. ds. A. R. Bosman in zijn ambt bevestigd door ds. E. Koop van Daarlerven. Deze had tot tekst van zijn prediking gekozen Openbaring 22:16. In de middagdienst deed ds. Bosman intrede met een preek over Psalm 145:5-6.

ARNHEM — Nadat de kerkeraad van Arnhem aan ds. W. Scheele een preekverbod had opgelegd, deelde hij half juni aan de gemeente mede, dat de hulp van het kerkverband zou worden ingeroepen. Half juli gaf de genabuurde kerk als haar oordeel, dat zij niet kon voldoen aan het verzoek van Arnhem om ds. Scheele schorsingswaardig te verklaren. Ds. Scheele heeft tegen het preekverbod een bezwaarschrift ingediend bij de classis.

PROPAEDEUTISCH EXAMEN — Geslaagd voor het propaedeutisch examen de heer J. van de Wetering, Kadoelen 18, Vollenhove.

THEOL. HOGESCHOOLDAG 1969. De totale opbrengst van de drie collectes die gehouden zijn op de Theologische Hogeschooldag bedraagt f 76.970,37.

Specificatie:
1e collecte Theologische Hogeschool f 45.161,30
2e collecte Suppletiefonds studenten f 18.184,18
3e collecte Bibliotheek f 13.624,89

ADRESSEN

DS. K. J. KAPTEYN Jzn., Pr. Marijkestraat 9, Spakenburg, tel. 03499-1597.

25 september 1969

Dankbaar ontvingen wij uit Gods hand

ANNE DEODAAT

TJ. ROORDA
S. ROORDA-VAN DER HEIDE
PIET, ARJAN EN JOOST

Stadskanaal, Hoofdstraat 74

Tijdelijk: „Refaja“-Ziekenhuis, Stadskanaal

Op vrijdag 10 oktober a.s. hopen in het huwelijk te treden:

BAS WESSELING

en

ANNEKE BLOM

De voltrekking van het huwelijk zal om 11.20 uur plaats vinden in het stadhuis van 's-Gravenhage, Javastraat 26.

Om 15.00 uur is er een kerkdienst in de Johanneskapel, Bosbesstraat 7, waarin hoopt voor te gaan ds. J. W. Verhey, geref. pred. te 's-Gravenhage (Loosd.).

Receptie van 16.30-18.00 uur in een zaal van de Johanneskapel.

Toekomstig adres: Van Boetzelaerlaan 77-1, 's-Gravenhage

Plotseling nam de Here tot zich, mijn innig geliefde vrouw, onze zeer zorgzame moeder en grootmoeder

TRIJNTJE VAN ZANTEN

geb. Woudstra

in de leeftijd van 70 jaar.

Openbaring 14:13

Steenwijk: D. van Zanten
Amersfoort: T. Stoutjesdijk-v. Zanten
C. P. Stoutjesdijk
Dronten: H. Th. van Zanten
G. v. Zanten-v. Benthem
Balkbrug: T. van Zanten
Wapenveld: G. Dekker-van Zanten
T. Dekker
en kleinkinderen

Steenwijk, 28 september 1969
Burg. H. G. Reinenstraat 13.

De begrafenis heeft inmiddels plaats gehad.

VERSCHEENEN:

Ds. G. Viseé,

VERSTAAT PROF. KUITERT WAT HIJ LEEST?

De schrijver laat zien, dat de beweringen van Dr. Kuitert maar al te zeer op loze gronden en al te haastige conclusies berusten.

Prijs f 3,50.

Uitgave van:

FIRMA WESDIJK EN LIEBEEK

Singel 55 — BARENDRECHT — Postrekening nr. 216828

VAN HET RAPPORT OVER PROF. DR. H. J. JAGER EN PROF. C. VEENHOF

vindt U deze week een uittreksel in het

WEEKBLAD KERKNIEUWS

onder redactie van W. C. F. Scheps en drs. N. Scheps.

Volgende week: een uitvoerig overzicht van de discussie over deze zaak op de synode.

Deze nummers, die 16 pagina's tellen, zijn ook afzonderlijk verkrijgbaar à f 1,- per stuk. Beide nummers samen voor f 1,50. **Uitsluitend tegen vooruitbetaling.**

Nieuwe abonnees ontvangen enkele nummers van het derde kwartaal gratis (o.a. over de herdenking van de Vrijmaking en het jubileum van de Theologische Hogeschool van de Chr. Geref. Kerken). Van deze nummers is nog een beperkt aantal aanwezig.

Abonnementsprijs f 4,35 per kwartaal.

Adres Redactie en Administratie: Postbus 2100, 's-Gravenhage, telefoon 070-1534121

Redactieleden:

DS. H. AMELINK, Dr. J. BOSCH,
P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Drs.
J. G. VAN OORD, Dr. P. G. SMELIK,
Prof. C. VEENHOF, Ds. G. VISEE

Adres van de Redactie:

Ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Geref. Persvereniging „Opbouw“:

adres secretaris en penningmeester:
Van Lynden van Sandenburglaan 16,
Utrecht. Telef. 030-711450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenberg,
Slotlaan 220, Zeist. Telef. 03404-12452

Abonnementsprijs

f 15,— per jaar (bij vooruitbetaling)
Zeist. Giro 233117.
Advertentieprijs 20 ct. per mm
Familieberichten 15 ct. per mm

Meisje, 20 jaar,
wil graag corresponderen met een

CORRESPONDENTIEVRIEND

Brieven onder nr. 31069 bureau „Opbouw“,
Slotlaan 220, Zeist.

NIEUW UITGEKOMEN L.P.

Breng my d' aloude Tijding

Gezongen door Ger. Gem. koor, meisjes en
kinderkoor „Jubilate Deo“ te Kampen,
o.l.v. Roel Kaper, m.m.v. Klaas J. Mulder, orgel.
Solisten, R. Kaper, Bert Koers, Jelly Schaafsma,
Kees Bouwsma, Diedrich Maurer.

Prijs f 12,80.

BOEKENVEILING

Dinsdag 21 oktober en woensdag 22 oktober a.s. houden wij een boekenveiling, aanvang 7 uur n.m. In veiling komen enkele bibliotheken en verzamelingen o.a. van prof. dr. C. J. Bleeker, prof. dr. J. N. Sevenster en wijlen ds. G. v. d. Maaten. Er komen ook enkele belangrijke 17e en 18e eeuwse werken in veiling.

De catalogus wordt u op aanvraag gratis toegezonden.

Zij die zelf de veiling niet kunnen bijwonen kunnen schriftelijk commissie opgeven.

Kijkdagen 16, 17, 18 oktober a.s. van 10-16 uur.

BOEKHANDEL — ANTIQUARIAAT

TON BOLLAND

(beëdigd taxateur)

v/h H. A. van Bottenburg

Prinsengracht 493 - Amsterdam - Tel. 020 - 221921

WAT BEDOELT DE H. SCHRIFT MET „EEUW, EEUWIG, EEUWIGHEID, TOT IN ALLE EEUWIGHEID?“

Een schriftuurlijk getuigenis voor het verstaan van Gods voornemen der eeuwen. Ef. 3:10 en 11.

door H. W. den Haring.

f 1,50.

Uitgave Comité tot verbreiding van de Waarheid der Schriften, Adm. Raephorststraat 20b, Rotterdam. Giro 346974.

Meisje, 24 jaar,
vraagt

CORRESPONDENTIEVRIEND

Brieven onder nr. 41069 bureau „Opbouw“,
Slotlaan 220, Zeist.